Безсила смерть, коли живуть слова…

Виховна година, присвячена Т.Г.Шевченка

Мета: закріпити й розширити знання учнів про етапи життя та творчості Т.Г. Шевченка, викликати розуміння величності поета у світовій історії, захоплення його особистістю й силою багатогранного таланту Кобзаря; виховувати любов до книги, бажання читати твори Т.Г. Шевченка.

Обладнання: мультимедійна презентація, твори Т.Шевченка, малюнки учнів, репродукції картин Т.Г. Шевченка, аудіозапис пісень.

Хід заходу

Учитель: Сьогоднішній захід ми присвячуємо видатному українському поету та художнику Тарасу Григоровичу Шевченку, 210-річчю з дня його народження. Перегорнемо деякі сторінка життя великого Кобзаря, прислухаємося до шевченківської думки та слова.
Щовесни, коли тануть сніги
І на рясті просяє веселка,
Повні сил і живої снаги,
Ми вшановуєм пам'ять Шевченка

Учні:

1. Минають весни, пройде літо,
   За осінню прийде зима,
   Шевченку не дано старіти –
   Для нього старості нема.

2. Ми вперше чули про Шевченка
   Від мами рідної, від неньки,
   А потім вже від вчителів
   Почули ми у рідній школі
   Про те, як жив він, як жалів
   Всіх тих, хто ніс тягар неволі.

(Пісня «Зацвіла в долині червона калина»)

Учитель: А чи знаєте ви, хто написав слова цієї прекрасної пісні? Так, це великий український поет, художник, великий патріот України Тарас Григорович Шевченко. Погляньте, як дивиться на кожного з нас поет: завжди уважно, лагідно і сумно. Це він написав слова цієї та інших пісень, багато віршів. Вірші Т.Г. Шевченка - то його життя. Що ж ми знаємо про нього?

Учні:

1. На Черкащині, в селі Моринці, у родині селянина-кріпака 9 березня 1814 року народився хлопчик - майбутній великий поет та художник, сіяч розумного, доброго, вічного. Мати Катерина Якимівна і батько Григорій Іванович були кріпаками поміщика Енгельгарда. Кріпак - це людина, закріплена за паном, яка на нього працює. Пан міг кріпака продати, купити, виміняти, як річ. Трохи згодом сім'я оселилася в будинку діда в селі Кирилівка. Тут, у Кирилівці, в убогій хатині, минуло безрадісне дитинство майбутнього поета.

2. У селі Кирилівка минули дитячі роки Тараса. В селі збереглася могила його матері. яка ще молодою, знесилена тяжкою працею та нуждою, померла, залишивши осиротілих дітей. На кладовищі – могила батька Григорія Івановича, який не витерпів лихої долі і теж пішов із життя, а діти-сироти «розлізлися межи людьми, мов мишенята». Збереглася в селі хата дяка, в якій вчився малий Тарасик. Є в селі музей Тараса Григоровича Шевченка, пам'ятник великому поетові. А Черкащину називають Шевченковим краєм.

Показ ілюстрацій. Інсценування

(Заходить жінка, одягнена в селянський одяг, несе запалену свічку, ставить її на столик біля портрета Т.Г. Шевченка. До неї підходить хлопчик).

Хлопчик. Матусю, а правда що небо на залізних стовпах тримається?

Мати. Так, синку, правда.

(Жінка сідає на лаву, хлопчик біля неї, кладе голову на коліна матері, вона співає "Колискову")

Хлопчик. А чому так багато зірок на небі?

Мати: Це коли людина на світ приходить, Бог свічку запалює, і горить та свічка, поки людина не помре. А як помре, свічка гасне, зірочка падає. Бачив.

Хлопчик: Бачив, матусю, бачив... Марусечко, а чому одні зірочки ясні, великі, а інші ледь видно?

Мати. Бо коли людина зла, заздрісна, скупа, її свічка ледь-ледь тліє. А коли добра, любить людей, ясно і світло це далеко видно.

Хлопчик. Матусю, я буду добрим. Я хочу, щоб моя свічечка світила найясніше.

Мати. Старайся мій хлопчику. *(Гладить його по голові).*

3. За що, не знаю, називають
   Хатину в гаї тихим раєм…
   Я в хаті мучився колись,
   Мої там сльози пролились,
   Найперші сльози!

4. Тарас Шевченко в дитинстві нічим не відрізнявся від інших кріпацьких дітей. Мати, батько, дід, сестра вчили його бути добрим, слухняним, вчили

поважати старших, бути ввічливим. Тарас до всього придивлявся. Коли вибігав на вулицю зі своїми друзями, грався у гайдамаків, у війну, у піжмурки, у кота і мишки. Він був жвавий і такий прудкий, що ніхто не міг обігнати його. Тільки, бувало, забренчить де кобза чи дівчата заспівають пісні, то вже Тарас і там. А який цікавий був до всього!

Інсценування

Батько: Прогляділа дитину? Оце ж така нянька!
Сусід: Оце тільки вечеряєте? Чого ж так пізно?
Мати: Та нам ось такий клопіт, що й вечеря не вечеря: хлопець десь дівся … Зранку як пішов, Та ще й досі немає, бігали і до ставка, і до греблі, всі бур'яни обшукали…
Батько: Одним словом, догляділи …
Сусід: Та знайдеться, не переживайте. Може заснув де в бур'яні. Проспиться та прийде
Мати: Ну де б і подітися вражій дитині? Вечеряй, Катрю, та підемо шукати знов. Що то? (прислухається)
Сусід: Та, мабуть, чумаки співають …
Катря: А ось і наш волоцюга!
Мати: Де це ти був?
Катря: Де це тебе носило?
Батько: Ну, де ти волочився?
(Пауза. Тарас мовчить)
Батько: Де ти був, питаю? Чому не кажеш ?
Тарас: Був у полі та заблукав.
Батько:Та чи ви бачили таке? У полі! Хто ж тебе привіз додому?
Тарас: Чумаки.
Мати: Хто? Хто?
Тарас: Стрінувся з чумаками. Питають:
Батько: Голосніше!
Тарас: Стрінувся з чумаками, а вони питають: куди йдеш - мандруєш? А я кажу: в Кирилівку! А вони й кажуть: це ти йдеш у Моринці, а в Кирилівку, треба назад. Сідай кажуть, з нами ми довеземо. Та й посадовили мене на віз, і дали мені батіг – волів поганяти …
Батько: Бачили такого? Ну! Чумакувати уже надумав!
Мати: Та і як воно згадало, що з Кирилівки?
Сусід: Та я ж казав, що знайдеться. Такий лобатий не пропаде…
Батько: Ну…добре. Тепер бери ложку та сідай вечеряти.
Сусід: Ну, а я піду вже, завтра рано вставати, на панщину йти. Бувай здоров, Григорію.
Мати: І чого ото тебе понесло в поле? Ну чого, скажи? Ой Тарасе, і що з тебе буде?
Тарас: Щось та буде!
Мати: Ох, діти, діти, яка то доля чекає вас …

5. У ті часи від села до села ходили кобзарі, звеселяли думами та піснями людей. Може, це саме вони примусили малого Тараса вперше замислитися над тяжкою долею рідної країни?

6. Вітер віє - повіває, по полю гуляє.
На могилі кобзар сидить та на кобзі грає.
Кругом його степ, як море широке, синіє.
За могилою могила, а там - тільки мріє.
Сивий ус, стару чуприну вітер розвіває.
То приляже, то послуха, як кобзар співає.

7. Не раз можна було спостерігати таку картину: літній вечір, біля хати сидить кобзар і співає сумну пісню про панську неволю, про панщину. Засмучені кріпаки слухають його. У задумі стоїть малий Тарас, зачарований співом і музикою, що полонить вразливе дитяче серце.

Звучить пісня на вірші Т.Шевченка у супроводі кобзи.

9. Пізніше, згадуючи своє дитинство, поет з болем писав:
Там матір добрую мою,
Ще молодую, у могилу
Нужда та праця положили.
Там батько, плачучи з дітьми,
А ми були малі та голі,
Не витерпів лихої долі,
Помер на панщині! А ми,
Розлізлися межи людьми,
Мов мишенята… Я до школи
Носити воду школярам.
Брати на панщину ходили,
Поки лоби їх поголили!
А сестри! Сестри! Горе вам,
Мої голубки молодії,
Для кого в світі живете?
Ви в наймах виросли чужії,
У наймах коси побіліють,
У наймах, сестри, й умрете!

10. Росте Тарас, терпляче зносить страждання тяжкої кріпацької долі, потайки витирає гіркі сирітські сльози…
Мені тринадцятий минало,
Я пас ягнят по за селом…
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чогось було…
Мені так любо, любо стало,
Неначе в Бога …
Уже покликали до паю, а я собі у бур'яні

Молюся Богу … І не знаю,
Чого маленькому мені,
Тоді так приязно молилося?
Чого так весело було?
Господнє небо і село,
Ягня, здається, веселилось
І сонце гріло, не пекло.

11. Та не довго сонце гріло, не довго молилось …
Запекло, почервоніло і рай запалило.
Мов прокинувся, дивлюся: село почорніло.
Боже небо голубеє і те помарніло.
Поглянув я на ягнята – не мої ягнята!
Обернувся я на хати - нема в мене хати!
Не дав мені Бог нічого! …
І хлинули сльози, тяжкі сльози!

12. А дівчина при самій дорозі.
Недалеко коло мене плоскінь вибирала
Та й почула що я плачу, прийшла, привітала,
Утирала мої сльози і поцілувала…
Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало моє: лани, гаї, сади!
І ми жартуючи погнали чужі ягнята до води.

Інсценування.

Оксанка. Чом же плачеш ти? Ох дурний Тарасе. Давай я сльози витру. Не сумуй ти читаєш, найкраще за всіх Тарасику, адже кажуть найкраще від усіх співаєш, ще й кажуть малюєш. От виростеш і будеш малярем. Еге ж?
Тарас. Еге є малярем.
Оксана. І ти розмалюєш нашу хату?
Тарас. Еге є. А всі кажуть, що я ледащо і ні на що не здатний. Ні я не ледащо. Я буду таки малярем.
Оксанка. Авжеж будеш! А що ти ледащо, то правда. Дивись, де твої ягнята! Ой бідні ягняточка, що чабан у них такий – вони ж питоньки хочуть!

(Тарас –підліток порається коло хати. Приніс відро з водою, поставив коло тину. Поправив покривало на лаві, позамітав, поставив лавку, пензлі і присів. Виходить Яринка з клунком в руці. Сідає на лавку.)

Яринка. Здоров, Тарасе! На хвильку забігла до тебе (розв’язую клунка). Ось твоя свитка, полатана вже.
Тарас *(бере свитку)*
О, як гарно полатана! Яринко, ти вже як дівка шиєш! Рідненька моя, хоч ти мене не забуваєш *(тулиться до неї)*.
Яринка. Давай, я тобі ще й сорочку виперу, зашию...

Тарас. Не треба я сам.
Яринка. Тарасику! А у тебе малюнки є? То покажи.
Тарас. Добре, тільки тобі, сестричко *(показує дощечку з малюком)*. Ось наша хата.
Яринка. Дуже схожа.. Невже це ти сам намалював? А чому на дощечці?
Тарас. Паперу не було. Дяк не дав... Ось розживусь, може на свитку, і на фарби, і на папір.
Яринка. Коли ж це буде?
Тарас. Колись буде. Ось чекаю, коли дяк повернеться. Обіцяв вчити малювати. Бачиш, і біля хати прибрав, і води приніс, і почистив пензлі. Якби мені... малярем... я б нічо не хотів більше.
Яринка. То вчись у нього.
Тарас. А... Хіба йому голова болить за мене? Тільки п'є та й норовить щоб різками одшмагати...
Яринка. І зараз? *(Тарас ствердно киває головою)* Та хай йому грець! Вертайся додому.
Тарас. А там що? *(розводять руками)*.

13. Так, як Шевченко любив свою землю – Україну, можна любити тільки рідну матір. Поет силою свого слова відродив прадавнє ім'я рідної землі - повернув своїй батьківщині законне ім'я, що довгий час перебувало під великодержавними заборонами. Повернув ім'я своєму народові й засвідчив його історичне право на рідну землю.

14. Не цурайтесь того слова, що мати співала,
Як малого повивала, з малим розмовляла.
Свою Україну любіть, любіть її во время люте,
В останню тяжку минуту за неї Господа моліть!

.
15. Т.Г.Шевченко не тільки видатний поет, а ще й великий художник. Ще змалечку, якщо потрапить до його рук крейда або вуглина, так і розмалює стіни, долівку, піч. Погляньте, які чудові картини малював Тарас Григорович . його яскравий талант визнавали у всьому світі. Але одного разу з ним стався такий випадок.

Інсценування байок.

«Як Тарас із паном поквитався...»

До столу, де сидів Тарас,
Підсів у ресторані
Панок. Бере вина, ковбас.
Тарас – пивця й тарані…
За словом слово,як завжди.
Поснідали тим часом.

І ось панок після їди
Прощається з Тарасом.
Та-що таке?- замість руки
Мізинець простягає.
Тарас задумався таки -
В чім річ, не вгадає:
« Чи в пана пальці ті брудні,
Замащені у смалець?»
Та й каже: «Чом це ви мені
Один даєте палець?»
- Чом? Рівним – я всі п’ять даю,
Всіх важу як на шальці:
Що нижче рангом – подаю
Чотири, три й два пальці.
А вже останньому всьому
Чиновному я люду
Даю лише по одному, -
Приховувать не буду.
- Я не чиновний чоловік –
Сказав Тарас гарячий –
Оскільки я простий мужик,-
Ось вам півпальця здачі!

«Зустріч з паном»

Йде якось Тарас Москвою
Погожої днини
Зустрічає на вулиці
Пана з України.
Мав Тарас його уникнуть,-
Стрілися одначе.
«А, здоров - панок до нього,-
Як живеш, земляче?»
А Тарас йому говорить
(Вже й очима стрілись):
- Отож мені жива риба
З яблуками й снилась!
- А хіба що?- пан питає
Земляка – поета.
- Та нічого, але в мене
Є така прикмета:
Коли в сні вночі побачу
Окуня чи щуку,
То вже стріну неодмінно
Вдень якусь тварюку.

Портрет

Зайшов вельможа до Шевченка.
(А діло в Києві було):
«Зробіть портрета,- каже,- з мене
Всім ворогам моїм на зло!»
Ну що ж? Зробив Тарас портрета.
А пан йому: - Не по ціні.
Платить півсотні? Ні, не можу.
Це дуже дорого. Ні-ні!
І вийшов, хряпнувши дверима.
Тарас подумав - не біда:
«Іди хоч безвісті від мене,-
А праці все-таки шкода!»
Нічого, пан іще почуха
Потилицю!- присів Тарас,
Домалював ослячі вуха
Й сам розсміявсь: тепер якраз!
А потім взяв того портрета,
Газеткою його прикрив,
Та й гайда в магазин на площу,
Де найчастіше пан ходив.
- Поставте,- каже,- на вітрині
Оце созданіє святе:
Хто дасть п’ятсот рублів за нього,
Тому одразу й продасте.
А через день і пан проходить
Повз лавку крамаря того.
Глядь на портрет – ослячі вуха,
Фізіономія ж його.
-Зніми, - кричить, - цього портрета!
А крамар: - Зняв би без турбот.
Та мушу я його продати!
- А скільки коштує? - П’ятсот!
Що ж панові було робити?
Купує. А з-за спини хтось:
- Ех, і осел же був добрячий,
Та не мені купить прийшлось!

На балу

Усе в цім домі не буденне –
Блищить, мигтить святковий зал,
Пахтить печене і варене;
Паннота сходиться на бал.
Ось і Тарас серед загалу,
З дороги, всім панам на злість,
Пройшов собі в куточок залу,
Присів край столика і їсть.

Аж ось і пан сюди заходить,
Скривив лице своє бліде,
Єхидними очима водить
І прямо на Тараса йде.
Став перед ним, немов жердина:
- Чи не сказали б ви мені,
Чим відрізняється людина,
Звиніть на слові, від свині?
А наш Тарас: - Скажу охоче.
Дивитись, пане, треба в суть:
Людина їсть, коли захоче,
Свиня ж – коли їй подадуть!

Учитель: Колись у сиву давнину, ходили по Україні старі люди *(часто вони були сліпі)*, співали про тяжке життя, про героїчні подвиги козаків, сподівання на краще майбутнє. Старець-кобзар - вчитель правди. Співаючи, вони грали на старовинному інструменті - кобзі. *(Розгляд кобзи)*. Назва інструменту і дала назву - кобзарі.
Ішов кобзар до Києва
Та сів спочивати:
Торбинками обвішаний
Його провожатий.
Мале дитя коло нього
На сонці куняє.
А тим часом кобзар
Ісуса співає.

Тарас Григорович не грав на кобзі, не співав пісень по дорогах України, але, читаючи його твори, ніби чуєш ніжну, сумну пісню про тяжке життя народу. Та й у нього самого доля була нелегкою. А збірка його поезій отримала назву «Кобзар».

Читання підготовленим учнем вірша Т. Шевченка «Доля».

- Діти, у кого дома є «Кобзар»? Не один вірш із цієї збірки знайшов дорогу до вашого серця. Його поетичне слово любить і ненавидить, плаче І сміється, радіє і сумує. Назвавши «Кобзарем» свою першу збірку, Шевченко підкреслив цим народність, волелюбність своєї поезії.

Т.Г. Шевченко був не тільки поетом. Він був ще й талановитим художником. Його роботи різноманітні за жанрами: автопортрети, портрети, пейзажі, офорти *(гравюри на металі)*.
Розгляд та обговорення репродукції

Тяжке життя, переслідування, заслання далися взнаки. Здоров'я його було підірване. Боровся з недугою три роки. Помер у Петербурзі 10 березня 1861 року. Згодом його тіло перевезли в Україну і поховали на Чернечій горі біля міста Канева над Дніпром.

Із 47 прожитих років йому довелось бути 24 роки кріпаком, 10 років у неволі, 3,5 роки під наглядом поліції. І тільки 9 років вільною людиною.

Два місяці далеко від Вкраїни
В Землі лежав похований Тарас,
Не встиг купити білої хатини,
Щоб зігрівала пращурів і нас,
Не встиг зійти і на високій кручі,
Щоб милуватись обрієм Дніпра,
Грудьми дихнути, як реве ревучий,
Строфу для кобзи випустить з пера.
Та вічний біль і думу про Чернечу
Ні брат ні друг забути не змогли.
В травневі дні народ підняв на плечі,
Щоб ти позбував чужинської землі.
Там спорудили з дальніх сіл могилу
Потрісканії руки кріпаків,
Мабуть, Господь послав незламну силу,
Щоб пам’ять залишилась для віків.
Багато літ минуло з того часу
Праправнуки вивчають Заповіт”
У Каневі вклоняється Тарасу
Не тільки Україна – цілий світ.

Пісня "На високій дуже Кручій”

У цьому році минає 200 років з дня народження славетного сина України Тараса Григоровича Шевченка. Народ пам'ятає про свого Кобзаря, вшановує його пам'ять: ім'ям Шевченка названо парки, театри, вулиці. У нашому місті також названо його іменем одну із вулиць, один із найбільших міських парків, театр. Саме в Харкові біло встановлено найбільший пам’ятник поетові. Його ім'я у 1939 році присвоєно Київському державному університету. На майданах багатьох міст і сіл споруджено пам'ятники поету.

Не лише в Україні вшановують його пам'ять. Пам'ятники нашому Шевченку стоять у далекій Канаді, Угорщині, США, Парагваї, Франції, Аргентині. Вулиці багатьох міст світу теж названо його іменем.

Як і заповідав поет, його поховано біля Канева над Дніпром на високій Чернечій горі, яку народ називає Тарасовою. Тут часто можна почути українських народних співців і музикантів, які співають і грають на кобзі *(бандурі)*. Це кобзарі.

Звучить запис пісні «І мене в сім’ї великій…»

Над Дніпром височить пам'ятник-велетень. Не заростають стежки до могили великого Кобзаря, все життя і творчість якого є зразком того, як справжній митець повинен своїм талантом служити народу.

На Тарасовій могилі у будь-яку пору року свіжі квіти. Ми теж сьогодні склали букет - символ нашої пам'яті, нашої любові й шани, нашої безмірної вдячності. *(Діти ставлять квіти у вазу до портрета Тараса Шевченка)*

Благословен той день і час,
Коли прослалась килимами
Земля, яку сходив Тарас
Малими босими ногами.
Земля, яку скропив Тарас
Дрібними росами – сльозами.

Пісня "Поклін тобі Тарасе”